

ПЕРЕДМОВА

Шановні читачі!

Перед вами монографія, присвячена обґрунтуванню передумов розробки, концептуальним засадам та основним положенням проекту нового Кримінального кодексу України. Монографію підготували члени Робочої групи з питань розвитку кримінального права Комісії з питань правової реформи, утвореної Указом Президента України №584/2019 від 7 серпня 2019 року.

Необхідність видання цієї монографії обумовлена таким.

Робоча група протягом трьох останніх років на численних конференціях, семінарах, інших заходах активно обговорює з науковцями, працівниками органів правопорядку й судів концептуальні та окремі положення підготовленого нею Проекту КК. Серед наукової спільноти основні положення Проекту КК здебільшого знаходять підтримку. Кримінологічне співтовариство добре поінформоване про те, наскільки чинний КК не узгоджується з верховенством права, є зручним для «вибіркового правосуддя», а тому вчені юристи не хочуть ані самі повторювати колишніх помилок, ані надати можливість повторити їх законодавцю.

Водночас представники практичних органів у своїй більшості або лише чули про існування такого проекту, або, ознайомившись з окремими його положеннями (і не осягнувши Проект КК у цілому), скептично поставились до необхідності його розробки та ухвалення, посилаючись на нібито складність його положень, незвичність викладу кримінально-правових приписів тощо.

Практично важко уявити повну згоду з абсолютно усіма положеннями Проекту КК, тим більше, що деякі з них дійсно є нетрадиційними для вітчизняного кримінального права і до них треба звикнути. Є і такі положення, з приводу яких думка дуже суб'єктивна й навіть погляди науковців є протилежними. Наприклад, В. Куц вимагає включити кримінальні проступки до Проекту КК, а П. Фріс заперечує це. Або І. Шмарін і В. Куц за подальше розширення глосарію КК, а І. Зінченко та О. Шостак – за його звуження¹. Вочевидь, задовольнити позицію кожного неможливо.

¹ Реформування кримінального законодавства України: сучасність та майбутнє: матеріали міжнар. наук. конф. (м. Харків, 22-23 жовт. 2020 р.) / редкол.: В.Я. Тацій (голов. ред.), А.П. Гетьман, Ю.В. Баулін та ін.; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, Робоча група з питань розвитку кримінал. права Коміс. з питань прав. реформи, Громад. орг. «Всеукр. асоц. кримін. права», Консульт. місія Європейського Союзу в Україні. Харків: Право, 2021. 150 с.

Відтак, наразі існує соціальний запит на пояснення того, що і кого не влаштовує у чинному КК, чому виникла потреба у його заміні та підготовці нового КК, чим цей Проект КК відрізняється від чинного КК, якими є основні положення Проекту КК, коли можна очікувати його внесення на розгляд парламенту, скільки часу необхідно відвести на введення його в дію, які зміни в законодавстві спричинить ухвалення нового КК, які проблеми можуть виникнути під час переходу від чинного до нового КК та як їх подолати тощо? На ці та багато інших питань читачі знайдуть відповідь у цій монографії.

Авторами розділів і підрозділів монографії є, як правило¹, ті члени Робочої групи, які готували первісний текст відповідного розділу Проекту КК, виходячи з концептуальних положень, ухвалених Робочою групою. Кожен такий текст неодноразово обговорювався Робочою групою, доповнювався та удосконалювався. У підсумку це дає підстави стверджувати, що зміст усіх положень Проекту КК є підсумком п'ятирічної колективної праці всіх членів Робочої групи. Це не означає, що стосовно усіх без винятку положень досягнуто консенсусу. Для вирішення того чи іншого дискусійного питання часом доводилося голосувати, і в остаточному тексті закріплено те положення, за яке проголосувала більшість членів Робочої групи. Отже, автор первісного тексту, навіть якщо він опинився у меншості, у цій монографії викладає загальну думку більшості, яка проголосувала за те чи інше положення Проекту КК.

Для наочності та зручності користування монографією її структура підпорядкована змісту Проекту КК: нумерація розділів та підрозділів у монографії в основному збігається з нумерацією, відповідно, книг та розділів у Проекті КК. Після обґрунтування необхідності розробки нового КК, опису його концептуальних положень і меж дії, в монографії висвітлюються питання в тій послідовності, в якій вони викладені в самому Проекті КК: наступні два розділи присвячено питанням Загальної частини – кримінальному правопорушенню і кримінально-правовим засобам та їх застосуванню, а решта вісім розділів – положенням Особливої частини, починаючи з кримінальних правопорушень проти людини і завершуючи злочинами проти міжнародного порядку.

Монографія – це не коментар положень Проекту КК в його звичайному розумінні (мабуть, коментар є справою майбутнього). Подання матеріалу в ній підпорядковане певним вимогам, відповідно до

¹ Розподіл авторів, відповідальних за підготовку початкового тексту розділів Проекту КК, визначено в кінці тексту Проекту КК на вебсайті Робочої групи. URL: <https://newcriminalcode.org.ua/upload/media/2024/08/02/kontrolnyj-tekst-proyektu-kk-standom-na-01-08-2024.pdf>

яких автори намагалися висвітлити основні, найбільш принципові підходи під час аналізу положень того чи іншого розділу Проекту КК, класифікувати певні правові приписи, пояснити позицію Робочої групи з дискусійних питань кримінально-правового регулювання. Обов'язковим елементом викладення матеріалу часто є порівняння положень Проекту КК з чинним КК, пояснення того, у чому полягають відмінності та яке це має значення для правозастосування. За потреби автори посилаються на міжнародні зобов'язання України, які врахувала Робоча група, формулюючи певні положення Проекту КК.

Аналізуючи положення окремих книг або розділів Особливої частини, автори спочатку, як правило, дають загальну характеристику складів кримінальних правопорушень, що містяться у цьому розділі; вказують на відмінності, які існують у Проекті КК порівняно з чинним КК, пояснюють, чим ці відмінності викликані та які вони мають переваги; описують систему складів кримінальних правопорушень, розміщених у розділі; визначають родовий, а за необхідності видові та безпосередні об'єкти. Потім аналізують наскрізні терміни, що вживаються у розділі; наводять основні склади злочинів, деякі їх характеристики, ступінь їх тяжкості та ознаки, які її знижують та підвищують. Наприкінці характеризують склади проступків і на завершення (де це доцільно) акцентують на особливостях застосування певних положень Загальної частини до кримінальних правопорушень, передбачених розділом, що аналізується.

Книгу написано на основі тексту Проекту КК станом на 1 серпня 2024 року: <https://newcriminalcode.org.ua/criminal-code>

Шановні читачі!

Автори монографії сподіваються, що відповіли на більшість питань, які у вас виникли під час ознайомлення з Проектом КК, текст якого регулярно оновлюється на сайті <https://newcriminalcode.org.ua/concept>. У разі появи додаткових питань або пропозицій щодо удосконалення положень Проекту КК, ви маєте можливість розмістити їх на зазначеному сайті (у спеціальній рубриці «Запропонувати ідею / Поставити запитання») і Робоча група обов'язково їх обговорить та ухвалить спільне рішення.

Члени Робочої групи щиро вдячні Консультативній місії ЄС в Україні за багаторічну й багатогранну підтримку діяльності Робочої групи з підготовки та удосконалення Проекту КК, Програмі підтримки ОБСЄ для України за технічну підтримку в опрацюванні Робочою групою Проекту КК, ініціативу щодо підготовки цієї монографії та допомогу в її виданні, а також рецензентам цієї монографії – докторам юридичних наук О.О. Дудорову, Р.О. Мовчану та А.М. Орлеану.